

Chương X

TRÁI ĐẤT VÀ BẦU TRỜI

Bài 52. CHUYỂN ĐỘNG NHÌN THẤY CỦA MẶT TRỜI. THIÊN THỂ (2 tiết)

I. YÊU CẦU CẦN ĐẠT

- Nhận biết và phân biệt được khái niệm chuyển động “nhìn thấy” và chuyển động “thực”.
- Giải thích được một cách định tính và sơ lược hiện tượng: Từ Trái Đất thấy Mặt Trời mọc và lặn hàng ngày.
- Nhận biết được khái niệm thiên thể.
- Chỉ ra được Mặt Trời và sao là các thiên thể tự phát sáng; Mặt Trăng, các hành tinh và sao chổi phản xạ ánh sáng mặt trời.

II. THIẾT BỊ DẠY HỌC VÀ HỌC LIỆU

1. Giáo viên

- Máy tính, máy chiếu, bài giảng điện tử, bảng phụ, nam châm.
- Một số bức tranh về chủ đề chuyển động của Mặt Trời (bình minh, hoàng hôn, Mũi Điện – Phú Yên, Auckland – New Zealand).
- Quả địa cầu, đèn pin (nguồn sáng).
- Hình ảnh sao chổi, các chòm sao, Trái Đất, Mặt Trời, Mặt Trăng, vệ tinh nhân tạo.

2. Học sinh

- SGK, đọc trước cách làm đồng hồ mặt trời (SGK – tr.182).
- Nhóm: chuẩn bị đủ nguyên liệu, đồ dùng làm đồng hồ mặt trời.

III. TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY HỌC

Tiết 1: CHUYỂN ĐỘNG NHÌN THẤY CỦA MẶT TRỜI

Hoạt động 1: KHỞI ĐỘNG (5 phút)

Mục tiêu: Bước đầu chỉ ra được hiện tượng chuyển động từ Đông sang Tây của Mặt Trời.

<i>Tổ chức hoạt động</i>	<i>Hoạt động của HS</i>	<i>Kết quả/sản phẩm học tập</i>
<ul style="list-style-type: none"> – GV cho HS quan sát bức tranh về chủ đề chuyển động của Mặt Trời để đoán từ khoá. – Từ từ khoá “chuyển động của Mặt Trời”, GV cho HS chỉ rõ Mặt Trời mọc ở hướng nào? Lặn ở hướng nào? – GV đặt câu hỏi mở: Có đúng là Mặt Trời chuyển động từ Đông sang Tây? 	<ul style="list-style-type: none"> – HS thảo luận nhóm 4, đoán từ khoá. – HS trả lời. – HS thảo luận nhóm đôi, trả lời câu hỏi. 	<ul style="list-style-type: none"> – HS nhận ra hình ảnh bình minh, hoàng hôn. – HS nêu được một số hiểu biết về Mũi Điện – Phú Yên và Auckland – New Zealand. – HS nêu được: Mặt Trời mọc ở hướng Đông, lặn ở hướng Tây.

Hoạt động 2: CHUYỂN ĐỘNG “NHÌN THẤY” VÀ CHUYỂN ĐỘNG “THỰC” (10 phút)

Mục tiêu: Nhận biết và phân biệt được khái niệm chuyển động “nhìn thấy” và chuyển động “thực”.

<i>Tổ chức hoạt động</i>	<i>Hoạt động của HS</i>	<i>Kết quả/sản phẩm học tập</i>
<p>I. Chuyển động “nhìn thấy” và chuyển động “thực”</p> <ul style="list-style-type: none"> – HĐTN: Tự quay quanh mình. 	<ul style="list-style-type: none"> – HS hoạt động nhóm đôi, thảo luận về chiều chuyển 	<ul style="list-style-type: none"> – HS chỉ ra được: Khi tự quay quanh mình, các vật

<ul style="list-style-type: none"> + HS hoạt động nhóm đôi, tự quay quanh mình và quan sát chiều chuyển động của các vật xung quanh. + HS chia sẻ với bạn hiện tượng quan sát được. – GV cho HS đọc hiểu phần I. – GV nhận xét, chốt kiến thức. – GV quan sát, hỗ trợ. – GV nhận xét, chốt đáp án. 	<p>động của các vật xung quanh khi tự quay quanh mình.</p> <ul style="list-style-type: none"> – HS hoạt động cá nhân, tìm hiểu khái niệm. – 02 HS trình bày và chỉ rõ chuyển động “thực” và chuyển động “nhìn thấy” trong HĐTN. – HS nhận xét. – HS hoạt động nhóm đôi, tìm ví dụ về chuyển động “thực” và chuyển động “nhìn thấy”. – 02 nhóm trình bày kết quả thảo luận và giải thích. – Các nhóm nhận xét. 	<p>chuyển động theo chiều ngược lại.</p> <ul style="list-style-type: none"> – HS kết luận được: + Chuyển động tự quay quanh mình là chuyển động “thực”. + Chuyển động của các vật xung quanh là chuyển động “nhìn thấy”. Thực tế, vật không chuyển động mà do mắt ta nhìn thấy và cảm nhận thấy như vậy.
--	---	---

Hoạt động 3: GIẢI THÍCH HIỆN TƯỢNG MẶT TRỜI MỌC VÀ LẶN (25 phút)

Mục tiêu:

- Giải thích được một cách định tính và sơ lược hiện tượng: Từ Trái Đất thấy Mặt Trời mọc và lặn hàng ngày.
- Giải thích hiện tượng ngày và đêm liên tiếp trên Trái Đất.

<i>Tổ chức hoạt động</i>	<i>Hoạt động của HS</i>	<i>Kết quả/sản phẩm học tập</i>
<p>II. Chuyển động nhìn thấy của Mặt Trời</p> <p>1. Mặt Trời mọc và lặn</p> <ul style="list-style-type: none"> – GV mô tả lại chuyển động của Mặt Trời trong một ngày mà em quan sát được. 	<ul style="list-style-type: none"> – HS hoạt động nhóm đôi, mô tả chuyển động của Mặt Trời trong một ngày. 	<ul style="list-style-type: none"> – HS chỉ ra được, trong một ngày: Mặt Trời mọc ở hướng Đông vào buổi sáng, chuyển động ngang qua bầu trời và lặn ở hướng Tây vào buổi chiều.

<p>2. Giải thích chuyển động của Mặt Trời nhìn từ Trái Đất</p> <p>– GV đặt vấn đề: Giải thích hiện tượng mà em quan sát được (khi đứng ở Trái Đất).</p> <p>– GV phát cho mỗi nhóm 1 quả địa cầu và 1 đèn pin (thay cho Mặt trời) và gợi ý cho HS sử dụng kiến thức ở mục I:</p> <p>+ Xác định chiều quay của Trái Đất khi tự quay quanh trục?</p> <p>+ Đánh dấu 1 điểm trên quả địa cầu, cho Trái Đất “chuyển động” và quan sát chiều chuyển động của “Mặt Trời” khi “đứng” ở điểm đã đánh dấu.</p> <p>– GV nhận xét, chốt kiến thức: <i>Trái Đất tự quay quanh trục theo chiều từ Tây sang Đông, do đó, từ Trái Đất ta nhìn thấy Mặt Trời chuyển động xung quanh Trái Đất từ Đông sang Tây.</i></p> <p>– GV khai thác sâu: Trong hiện tượng trên, đâu là:</p> <p>+ Chuyển động “thực”?</p> <p>+ Chuyển động “nhìn thấy”?</p> <p>– GV nhận xét, chốt kiến thức.</p>	<p>– HS lắng nghe, suy nghĩ.</p> <p>– HS thảo luận nhóm, sử dụng mô hình để giải thích hiện tượng.</p> <p>– 02 nhóm trình bày hiện tượng trên mô hình và giải thích.</p> <p>– Các nhóm khác nhận xét, bổ sung.</p> <p>– HS lắng nghe, ghi nhớ kiến thức.</p> <p>– HS hoạt động cá nhân, trả lời câu hỏi.</p> <p>– 03 HS trả lời và giải thích.</p> <p>– HS nhận xét, bổ sung.</p>	<p>– HS hợp tác, tích cực.</p> <p>– HS xác định đúng Trái Đất tự quay quanh trục từ Tây sang Đông.</p> <p>– HS sử dụng được mô hình quả Địa cầu và giải thích được hiện tượng: Trái Đất tự quay quanh trục từ Tây sang Đông nên sẽ nhìn thấy Mặt Trời chuyển động ngược lại từ Đông sang Tây.</p> <p>– HS xác định đúng:</p> <p>+ Chuyển động tự quay quanh trục của Trái Đất là chuyển động thực.</p> <p>+ Chuyển động của Mặt Trời quanh Trái Đất là chuyển động nhìn thấy.</p>
<p>Câu hỏi:</p> <p>– GV quan sát, hỗ trợ.</p>	<p>– HS thảo luận nhóm đôi, trả lời câu hỏi 1, 2 (SGK–tr.180)</p>	<p>– HS trả lời đúng:</p> <p>1. Trên Trái Đất có ngày và đêm liên tiếp là do Trái Đất lúc nào cũng quay quanh trục</p>

<ul style="list-style-type: none"> - GV nhận xét, chốt đáp án. 	<ul style="list-style-type: none"> - 02 nhóm trình bày và giải thích. - Các nhóm nhận xét. 	<p>của nó nên phần nhận được ánh sáng sẽ là ban ngày, phần không nhận được ánh sáng là ban đêm xen kẽ nhau tạo ra ngày và đêm liên tiếp.</p> <p>2. Hai ảnh này chụp cách nhau ít nhất là 12 tiếng (tương đương trái đất quay được nửa vòng).</p>
---	--	--

Hoạt động 4: Củng cố (5 phút)

Mục tiêu: Giải thích được chính xác hiện tượng Mặt Trời chuyển động từ Đông sang Tây.

<i>Tổ chức hoạt động</i>	<i>Hoạt động của HS</i>	<i>Kết quả/sản phẩm học tập</i>
<ul style="list-style-type: none"> - GV nêu lại câu hỏi đặt vấn đề. - GV nhận xét, chốt kiến thức. 	<ul style="list-style-type: none"> - HS trả lời câu hỏi đặt vấn đề. - 02 HS trả lời và giải thích. - HS nhận xét. 	<ul style="list-style-type: none"> - HS giải thích đúng: Chuyển động của Mặt Trời từ Đông sang Tây là chuyển động không có thật, đó chỉ là chuyển động “nhìn thấy” do hệ quả của việc quan sát Mặt Trời từ Trái Đất khi Trái Đất tự quay quanh trục của nó.

Tiết 2: THIÊN THỂ

Hoạt động 1: PHÂN BIỆT CÁC THIÊN THỂ (18 phút)

Mục tiêu:

- Nhận biết được khái niệm thiên thể.
- Chỉ ra được Mặt Trời và sao là các thiên thể tự phát sáng; Mặt Trăng, các hành tinh và sao chổi phản xạ ánh sáng mặt trời.

<i>Tổ chức hoạt động</i>	<i>Hoạt động của HS</i>	<i>Kết quả/sản phẩm học tập</i>
<p>III. Phân biệt các thiên thể</p> <ul style="list-style-type: none"> - GV cho HS nêu lại chuyển động của Mặt Trời nhìn từ Trái Đất. 	<ul style="list-style-type: none"> - HS trình bày chuyển động của Mặt Trời nhìn từ Trái Đất. 	

<p>– Từ đó, GV cho HS thảo luận khái niệm thiên thể.</p> <p>– GV nhận xét, chốt kiến thức: <i>Thiên thể là tên gọi chung của các vật thể tự nhiên tồn tại trong không gian vũ trụ.</i></p> <p>– GV Tổ chức hoạt động nhóm: Nhận biết, phân loại thiên thể:</p> <p>+ GV phát cho mỗi nhóm 1 bảng phụ và các bức tranh về vật thể chuyển động trong không gian.</p> <table border="1" data-bbox="203 779 620 1142"> <thead> <tr> <th colspan="2"><i>Thiên thể</i></th> <th rowspan="2"><i>Không phải thiên thể</i></th> </tr> <tr> <th><i>Tự phát sáng</i></th> <th><i>Không tự phát sáng</i></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> </tbody> </table> <p>+ Các nhóm hoạt động theo hình thức tiếp sức. Lần lượt các thành viên cầm 1 bức tranh lên bảng gắn vào cột tương ứng trong bảng phụ.</p> <p>+ Tiêu chí: Nhanh (tối đa 3 điểm), Đúng (mỗi tranh đúng 1 điểm).</p> <p>– GV chữa mẫu 1 nhóm.</p> <p>– GV ghi nhận báo cáo, chấm điểm cho các nhóm.</p>	<i>Thiên thể</i>		<i>Không phải thiên thể</i>	<i>Tự phát sáng</i>	<i>Không tự phát sáng</i>										<p>– HS thảo luận nhóm, nêu khái niệm thiên thể.</p> <p>– 02 nhóm nêu khái niệm.</p> <p>– Các nhóm nhận xét, bổ sung.</p> <p>– HS lắng nghe, ghi nhớ kiến thức.</p> <p>– HS tham gia hoạt động nhóm.</p> <p>– HS chữa mẫu cùng GV.</p> <p>– HS giải thích lựa chọn.</p> <p>– Các nhóm nhận xét, bổ sung.</p> <p>– Các nhóm chấm chéo, báo cáo kết quả cho GV.</p>	<p>– HS chỉ ra được các đặc điểm của thiên thể:</p> <p>+ Vật thể trong tự nhiên.</p> <p>+ Tồn tại trong vũ trụ.</p> <p>– HS hợp tác, tích cực tham gia hoạt động nhóm.</p>
<i>Thiên thể</i>		<i>Không phải thiên thể</i>														
<i>Tự phát sáng</i>	<i>Không tự phát sáng</i>															

<ul style="list-style-type: none"> – Từ kết quả hoạt động nhóm, GV cho HS phân tích tìm điểm giống và khác nhau của: Sao, hành tinh, vệ tinh, sao chổi, chòm sao. – GV nhận xét, chốt kiến thức. 	<ul style="list-style-type: none"> – HS thảo luận nhóm, tìm điểm các nhau của các thiên thể. – 02 nhóm trình bày kết quả. – Các nhóm nhận xét, bổ sung. 	
<p>Hoạt động 2: LUYỆN TẬP (10 phút)</p> <p>Mục tiêu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ôn tập về chuyển động của Mặt Trời nhìn từ Trái Đất. – Phân biệt được khái niệm thiên thể, sao, hành tinh, vệ tinh, sao chổi, chòm sao. 		
Tổ chức hoạt động	Hoạt động của HS	Kết quả/sản phẩm học tập
<ul style="list-style-type: none"> – Vẫn các nhóm ở hoạt động 1, GV tổ chức trắc nghiệm nhanh: + Các nhóm nghe câu hỏi, các thành viên trả lời độc lập, ghi đáp án ra bảng con. + Mỗi đáp án đúng, thành viên ghi 1 điểm vào thành tích chung của nhóm. <p><i>(Câu hỏi minh họa xem ở phụ lục)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Chú ý: Tùy điều kiện, GV có thể tổ chức hình thức trắc nghiệm phù hợp (hoạt động nhóm, trắc nghiệm bằng phần mềm Plickers, Quizizz....) 	<ul style="list-style-type: none"> – HS tham gia hoạt động. 	<ul style="list-style-type: none"> – HS trả lời và giải thích đúng các đáp án.
<p>Hoạt động 3: THỰC HÀNH LÀM ĐỒNG HỒ MẶT TRỜI (15 phút)</p> <p>Mục tiêu: Chế tạo được đồng hồ Mặt Trời đơn giản.</p>		
Tổ chức hoạt động	Hoạt động của HS	Kết quả/sản phẩm học tập
<ul style="list-style-type: none"> – GV cho các nhóm thực hành chế tạo đồng hồ Mặt Trời theo hướng dẫn SGK. 	<ul style="list-style-type: none"> – Các nhóm làm đồng hồ Mặt Trời theo các nguyên liệu và đồ dùng đã chuẩn bị trước. 	<ul style="list-style-type: none"> – HS hợp tác, tích cực trong hoạt động nhóm.

– GV cho HS thực nghiệm kiểm chứng tính chính xác của đồng hồ.	– HS thử nghiệm đồng hồ và so sánh với đồng hồ thực tế.	– HS làm được đồng hồ mặt trời và điều chỉnh được đồng hồ cho đúng.
--	---	---

Hoạt động 4: Củng cố (2 phút)

Mục tiêu: Ôn tập lại kiến thức đã học.

- HS nhắc lại cách phân biệt thiên thể, sao, hành tinh, vệ tinh, sao chổi, chòm sao.
- GV giao câu hỏi về nhà: *Hãy mô tả cách xác định hướng nhà/căn hộ của em mà không cần la bàn?*

Phụ lục: CÂU HỎI TRẮC NGHIỆM NHANH

Xét tính đúng sai của các khẳng định sau:

- a) Mặt Trời là một ngôi sao quay quanh Trái Đất
- b) Sputnik là vệ tinh đầu tiên được Liên Xô (cũ) phóng lên bầu trời năm 1957. Sputnik bay được 1440 vòng quanh Trái Đất và trở thành một thiên thể trong không gian.
- c) Mặt Trăng là vệ tinh tự nhiên của Trái Đất và được chiếu sáng bởi Mặt Trời.
- d) Các hành tinh quay quanh Mặt Trời là các ngôi sao, ví dụ: Sao Hoả, Sao Mộc...

Đáp án: a) – S; b) – S; c) – Đ; d) – S.